

BARKAMOL AVLOD TARBIYSIDA MAKTABDAN TASHQARI TA’LIM MUASSASALARINING O‘RNI.

**Baxtiyor Mirkomilov t.f.n., professor,
Burxonov Lazizjon Salimjon o‘g‘li**

Jizzax davlat pedagogika universiteti,
Tel.+998-93-301-03-13,+998-99-567-30-12
b85716950@gmail.com
lazizjonburxonov@gmail.com

Annotasiya: Maqolada O‘zbekistonda barkamol avlodni tarbiyalashda maktabdan tashqari ta’lim muassalarida olib borilayotgan ishlar, barkamollik mohiyati, sog‘lom avlod tarbiyasi va boshqalar haqida so‘z yuritiladi.

Kalit so‘zlar: Barkamol avlod tarbiyasi, Ta’lim to‘g‘risidagi qonun, barkamollik, muzeylar, arxeologik, etnografik, o‘lkashunoslik, maktablar.

THE ROLE OF EXTRA-SCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN THE EDUCATION OF THE MATURE GENERATION.

Abstract: The article talks about the work carried out in non-school educational institutions, the essence of perfection, the upbringing of a healthy generation and others in the education of a well-rounded generation in Uzbekistan.

Ma’lumki, keyingi yillarda O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Oliy Majlis va o‘zbek xalqiga Murojaatnoma bilan chiqishi yaxshi an’anaga aylanib qoldi. 2017-yildan e’tiboran amaliyotga tatbiq qilingan yillik Murojaatnoma instituti nafaqat zamonaviy boshqaruvning demokratik talablariga javob beradi, balki qadim milliy davlatchilik ildizlarimizga borib taqaladi.[1, 4 b]

Xalq ta’limi vazirligining maktabdan tashqari ta’lim samaradorligini oshirish yuzasidan qabul qilgan buyruqlari ijrosini ta’minlash va hayotga tadbiq etishda sayyohlik – o‘lkashunoslik yo‘nalishdagi maktabdan tashqari ta’lim muassasalarining o‘rni beqiyosdir. Bu borada mamlakatimizning mustaqillikga erishishi o‘sayotgan avlodga xalqimizning asrlar davomida yaratgan ma’naviy qadryatlariga tayangan holda tarixiy va ilmiy jixatdan asosli ta’lim va tarbiya berishning an’anaviy, milliy shakllarini rivojlantirish uchun katta imkoniyatlar ochib berdi. Dunyoga mashhur bo‘lgan me’moriy, arxeologik, etnografiya, yodgorliklarimiz va shuningdek, to‘garaklarda tashkil etiladigan ekskursiyalar, sayyohlik safarlari, ekspeditsiyalar, sayyohlik va o‘lkashunoslikning hamda bolalar sayyohliging turli yo‘nalishlari, shakllarini rivojlantirish o‘quvchi – yoshlar bo‘sh vaqtlarini sermazmun o‘tkazishda juda muhim omildir.

Ma’lumki, mamlakatimiz ijtimoiy -siyosiy rivojining hozirgi bosqichi o‘quv – tarbiyaviy muassasalarda sayyohlik, o‘lkashunoslik, ekskursiya, muzey ishlarini tubdan qayta qurish va samaradorligini oshirishni taqozo qilmoqda.

Umumta’lim maktablarida, hamda turli yo‘nalishdagi ta’lim muassasalarida va maktabdan tashqari ta’lim muassasalarda olib borilayotgan sayyohlik va o‘lkashunoslik ishlari o‘quv tarbiya jarayoni imkoniyatlarini kengaytirish hamda uning

sifat va samaradorligini oshirish muhim vosita bo'lib xizmat qiladi.[3, 64 b] O'quvchi – yoshlar sayyohlik va o'lkashunoslik to'garaklarida faol qatnashib, o'qish davomida olgan bilimlarni boyitadi, amaldagi ishlar bilan mustaqil ishlash ko'nikmalariga ega bo'ladi va kelgusida kasb egasi bo'lishga yo'llanma oladi.

O'lkashunoslik faolyatining eng samarali turlaridan biri bu o'lkashunoslik to'garaklaridir. Lekin, bugungi kunda mazkur yo'nalishdagi to'garaklarning faolyati qoniqarli darajada emas. Sababi, o'lkashunoslik yo'nalishdagi etuk pedagog kadrlarni etishmasligi, ilmiy adabiyotlarning deyarli etishmasligi, o'lkashunoslik sohasida ilmiy tadqiqot ishlarini to'xtab qolganligi, targ'ibot – tashviqot ishlarini sustligi hamda mazkur sohadagi pedagoglar maxoratining pastligi deb bilish mumkin. Aslida to'garakning yo'nalishi va "taqdiri" aksariyat hollarda to'garak rahbarining ma'suliyati, ishtiyoqi, intellectual va pedagogik maxorati bilan bog'liq. Maktablarda, maktabdan tashqari ta'lim muassasalarida geografik o'lkashunoslik, san'at o'lkashunoslik, folklore o'lkashunoslik, ekalogik o'lkashunoslik, bialogik o'lkashunoslik kabi to'garaklarni tashkil etish mumkin va bunga mazkur yo'nalishdagi fan o'qituvchilari bosh-qosh bo'ladi. Natijada o'lkashunoslik yo'nalishdagi to'garaklar faolyati gullab yashnaydi.

O'quvchi-yoshlar o'rtasida o'tkaziladigan sayohat, ekskursiya va ekspeditsiyalar o'lkashunoslik sohasidagi yana bir samarali faolyatlardan biri sanaladi. Bugungi kunda ana shunday samarali, foydali sayohatlar asosan to'garaklarda, sayyoglik va o'lkashunoslik yo'nalishdagi maktabdan tashqari ta'lim muassasalarida uyishtiriladi. O'quvchi- yoshlar o'rtasida uyishtiriladigan har qanday turdagi sayohatlar (ekskursiya, ekspeditsiya, poxod va b.) o'quvchilarning irodasi va shaxsiy qiziqishlarini chiniqtirish bilan birga, uning o'z hayot yo'li va hayot tarzini tanlashdagi muhim omildir.

O'quvchilarning o'lkashunoslikdagi bilim, ko'nikma va malakalrni oshirish, rivojlantirish maqsadida turli intellektual viktorinalar, o'lkashunoslik haftaliklari, konferensiya va seminarlar uyishtirish katta ahamiyatga ega. Sababi, o'quvchi yoshlar bu kabi tadbirlar orqali o'z o'lkasiga oid bilim va ko'nikmalarni sinovdan o'tkazishi bilan birga, o'z o'lkasining vatanining fidoyi kishilari bo'lib ulg'ayadilar.

Sayyohlik o'lkashunoslik to'garaklarida bolalar ma'lum bir hududni har tomonlama o'rganadilar. O'rganish manzili sifatida o'lka, tuman, shaxarning ijtimoiy-iqtisodiy xususiyatlari, uning ekalogiya, geografiya, tarix, etnografiya, bialogiya, fizika va boshqa fanlar bilan bog'lanadilar, qo'shimcha ma'lumotlardan foydalanadilar. Shuningdek, qidiruv jarayonida o'quvchilar umumta'lim maktablarida olgan bilimlarini mustahkamlaydilar, maslalan ilmiy yondashish va mustaqil ishlash ko'nikmalarini boyitadilar. Maktab o'lkashunosligi o'quv tarbiyaviy jarayoning hayot bilan aloqasini mustahkamlashda muhim ahamiyatga ega. Bu jarayonda o'quvchilar axloqiy, estetik va jismoniy tarbiya oladilar.

Mustaqillik sharofati bilan xalqimizda Vatanimiz tarixiga qiziqish kuchaydi, milliy qadryatlarimiz va urf-odatlarimiz tiklandi. Yoshlarimizga o'z yurtini yaxshiroq bilishga buyuk vatandoshlarimiz bilan bog'liq bo'lgan joylarga borish, qadimiy va zamonaviy shaxarlarni o'z ko'zlari bilan ko'rish, tarixiy arxitektura yodgorliklari bilan yaqindan tanishtirishga imkon yaratildi.

Yosh avlodni har tomonlama etuk barkamol kishilar qilib tarbiyalash sayyohlik o‘lkashunoslik borasidagi ishlar katta ahamiyatga ega. Jonajon o‘lkamizni o‘rganish mobaynida yoshlarga vatanparvarlik hissini singdirib borish, vatanga bo‘lgan mehr-muhabbatni oshirish yosh sayohatchilar va o‘lkashunoslar markazi, mutasaddilarning va biz o‘qituvchilarning asosiy vazifalarimizdan biri hisoblanadi.

Mustaqil yurtimizning ravnaqi, gullab yashnashi, o‘quvchi yoshlarning har tomonlama bilim olishlari, hukumatimizning bir qator qaror va farmonlar talablari ijrosini ta’minlash, milliy g‘oya targ‘ibotini o‘quvchilar ongiga singdirish, ulardan ishlash, o‘quvchi – yoshlar o‘rtasida “Sayyohlik va o‘lkashunoslik”, “Xalq amaliy san’ati tarixi” yo‘nalishlarida qo‘shimcha bilim berish maqsadida mazkur yo‘nalishlarda joylarda umum ta’lim maktablarida to‘garaklar faol harakat olib bormoqda. [3, 63 b]

Mustaqillik davrida, hozirgi kunda O‘zbekiston Respublikasi jamoatchiligi oldida turgan asosiy vazifalaridan biri yosh avlodning milliy ma’naviyatini shakllantirish va kamol toptirishdan iboratdir.

Bu murakkab vazifani muvaffaqiyatli ado etish uchun esa dastavval jonajon o‘lkamiz tarixini puxta bilishimiz, xalqimizning qadimiy udumlarini, boy milliy qadryat hamda an‘analarni chuqur o‘rganishimiz zarur. Bu esa yoshlarimizda mustaqil bilim ko‘nikmasi, milliy qadryatlarimizga hurmat va qadrlash hissini shakllantiradi. Zero, “Yuksak ma’naviyat engilmas kuch” asarida O‘zbekistonning Birinchi Prezidenti sharhlaganlaridek “Shuni unitmasligimiz kerakki, kelajagimiz poydevori bilim dargohlarida yaratiladi, boshqacha aytganda, xalqimizning ertangi kuni qanday bo‘lishi farzandlarimizning bugun qanday ta’lim va tarbiya olishiga bog‘liq” –degan edi.[2, 27 b.]

Darhaqiqat, har bir xalqning faxrlansa arzigudek ajdodlari, buyuk tarixiy siymolari nodir asarlari, qadimiy me’moriy obidalari bor. Har bir xalqni bilmoqchi bo‘lgan kishi shu yurtning bozoriga borsa boyligini, qabristoniga borsa shu odamlarning o‘z ajdodlariga izzat – ehtiromda ekanini, muzeylarga borsa shu xalqning madaniy – ma’naviy qudratini, shonli taraqqiyot yo‘llarini bilib oladi. Millatimiz tarixiga nazar tashlasak, iqtisodiy rivojlanish ham, siyosiy barqarorlik ham, ijtimoiy-madaniy taraqqiyot ham, ilm-marifatga jiddiy e’tibor berilgan zamonlarda yuz berganligiga guvoh bo‘lamiz .[1, 19 b]

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. B.Mirkomilov, Ma’naviy tiklanish va o‘zlikni anglash, Toshkent “Muharrir” nashriyoti .2010 yil, 63 bet.
2. Islom Karimov “Yuksak ma’naviyat engilmas kuch” Toshkent-“O‘zbekiston”-.2008 , 27 bet.
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy majlis va O‘zbekiston xalqiga Murojaatnomasi: Toshkent: ‘Manaviyat’, 2023-yil , 64-bet.